

реально існують процеси та явища у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства, які за певних умов можуть спричинити зміни негативного характеру в його діяльності;

можуть скластися умови, за яких процеси та явища у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства можуть спричинити зміни негативного характеру в його діяльності;

в підприємства немає дієвих способів захисту від змін негативного характеру, що можуть спричинити зміни негативного характеру в його діяльності, підприємство з якихось причин не використовує такі способи (наприклад, через відсутність кваліфікованих фахівців з економічної безпеки, відсутність необхідних ресурсів або через зневажливе ставлення керівництва або власників підприємства до забезпечення його економічної безпеки) або вибрані способи захисту є неефективними через невідповідність масштабу реалізації загрози, її наслідкам або невірне застосування.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ: ПРИНЦИПОВІ ЗАСАДИ

С.В. Онищенко, *доктор економічних наук, доцент*
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка, м. Полтава

Сучасний теоретичний базис економічних досліджень містить багато методів та способів наукових досліджень. Недосконалість та невідпрацьованість державних методичних рекомендацій щодо дослідження розвитку регіональної економіки та рівня економічної безпеки в сучасних умовах значно ускладнює процес підготовки обґрунтованих управлінських рішень із регулювання соціально-економічного розвитку регіону. Виклики сьогодення породжують нові наукові проблеми, активізують методологічні вдосконалення, формують нові парадигми дослідження економічних процесів і особливо на рівні регіону. У чисельному ряду напрямів дослідження виділяється економічна безпека регіону. Ця проблема відповідає теоретико-методологічній і понятійно-термінологічній концепції регулювання розвитку економічних систем.

Науково обґрунтована методологія дослідження економіки регіону ще до кінця не розроблена, хоча саме на територіальному рівні неефективність соціально-економічної політики в найбільшій мірі призводить до кризових ситуацій [1]. Таким чином, теоретико-методологічні аспекти забезпечення економічної безпеки регіону є актуальними в науковому просторі.

Методологія аналізу економічної безпеки регіону займає особливе місце в рамках методології дослідження регіону та спрямована на комплексне використання всіх зазначених та інших методів, основними з яких є такі: статистичні методи обробки динамічних рядів, регресійний і кореляційний аналіз та обґрунтування цілей. Тільки з їх використанням можна одержати системні, всебічні знання про процес формування економічної безпеки регіону окремих господарюючих суб'єктів регіонів і держави в цілому. Методологічною основою дослідження регіону, якої є концепція розвитку територіальних економічних систем, повинна інформаційно, методологічно забезпечувати обґрунтування регіональної соціально-економічної політики. В якості предмета дослідження виступають тенденції і закономірності забезпечення здатності регіональної соціально-економічної системи протистояти ризикам і загрозам економічній безпеці у глобальному економічному середовищі. Необхідно також враховувати зв'язок економіки регіону з іншими регіональними підсистемами: соціальною, інституціональною, демографічною та іншими.

На практиці, управління економічною сферою регіону за результатами наукових розробок синтезуються нові або удосконалюються існуючі підходи до забезпечення та оцінки рівня економічної безпеки регіону. Основні категорії, якими оперує теорія і практика економічної безпеки регіону, простежується взаємозв'язок з класичними і сучасними теоріями та науками: системного підходу, кібернетики, інституціоналізму, еволюції, структурних реформ, глобалізації, перехідних (транзитивних) економік, моделей економічного зростання, у тому числі інноваційного розвитку, національної конкурентоспроможності, теорій циклічного розвитку [2].

Для більш повного оцінювання економічної безпеки регіону доцільно комплексно використовувати різні методи аналізу проблем економічної безпеки, що значно поліпшить рівень прогнозування соціально-економічного стану та запобігання загроз. Вибір методологічного інструментарію залежить від умов проведення відповідних досліджень. Першою умовою виступає затребуваність якісної наукової інформації в галузі економічної безпеки на рівні регіонального управління економікою. Другою умовою виступає обізнаність та професійний рівень виконавців дослідницької роботи. Потрібно сформулювати раціональну систему економічних прийомів відповідно до цілей, задач, вихідних даних та вимог до результатів дослідження. Окремим питанням виділяється інформатизація процесів дослідження та прийняття рішень із проблем, які розглядаються. Основні етапи інформаційного забезпечення дослідження економічної безпеки мезоекономічних систем мають бути такими:

Визначення мети дослідження, проблеми, яка полягає у встановленні внутрішніх ресурсів соціально-економічної системи та її складових щодо спроможності протидіяти різноманітним загрозам, та сформулювати критерії її кількісного виміру.

Структурний аналіз виділених економічних підсистем, уточнення взаємозалежностей і взаємозв'язків між ними та організаційно-функціональною структурою загальної системи забезпечення економічної безпеки та ін.

Синтезування аналітичних результатів дослідження безпеки мезоекономічних систем.

Окрім розглянутих методів економічного аналізу та оцінювання економічної безпеки регіону, можуть використовуватись ієрархічний аналіз закономірностей функціонування багаторівневої системи єдиного ринкового простору; системи критеріальних оцінок ієрархічного територіального аналізу структури економіки регіону; формалізований опис економічних умов; методологія територіального аналізу соціально-економічної системи регіону; матричний підхід – теоретико-аналітичне моделювання та матрична структура моделей. Проте, критично оцінюючи сучасний стан в даному питанні, слід констатувати, що поки що в Україні в цілому дослідницько-методологічна практика набагато бідніша за теоретичну базу. Ця невідповідність пов'язана з недостатньою затребуваністю такого методичного матеріалу на рівні регіонального управління економікою. Найбільш перспективним методом формування науково обґрунтованих управлінських рішень на рівні регіону є економіко-математичне моделювання.

Унаслідок динамічних змін у національній та світовій економіці є необхідність перегляду сформованого переліку індикаторів не рідше ніж раз на п'ять років. При цьому множина індикаторів відповідно до Методичних рекомендацій 2013 р. [3], на відміну від методики 2007 р. [4], перевіряється на ступінь щільності статистичних зв'язків за допомогою коефіцієнтів кореляції з метою уникнення посиленого ефекту при розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки регіону. За наявності тісного зв'язку між найбільш важливими показниками їх вплив на рівень економічної безпеки коригується за допомогою значень вагових коефіцієнтів.

Узагальнюючи методологічні положення й методичні підходи до оцінки економічної безпеки регіону, запропонуємо методику діагностики економічної безпеки регіону. У зв'язку з цим доцільно запровадити додаткові індикатори економічної безпеки, які відображають вплив вищезазначених чинників.

Для оцінювання динаміки економічної безпеки регіону доцільно використовувати такі методи: порівняння основних мезоекономічних показників з пороговими значеннями, які можуть встановлюватись в тому числі і в межах середньосвітових; оцінка темпів економічного зростання регіону за основними мезоекономічними показниками в динаміці їхніх змін; методи експертної оцінки, які служать для опису кількісних та якісних характеристик регіону, який досліджується; метод аналізу та обробки сценаріїв; методи оптимізації; ігрові методи; методи нечітких систем, кластерний аналіз; бальна система оцінки; кореляційно-регресивний аналіз [5]. Моніторинг системи соціально-економічних показників-індикаторів на основі урахування їхніх граничних значень, які в свою чергу розраховані з урахуванням особливості економіки регіону, дає змогу точніше оцінити рівень економічної безпеки.

Останнім часом до числа популярних теорій додалася так звана теорія обмежень систем (Theory of Constraints (TOC)). Успіх цієї теорії в західному світі обумовлений її винятковою прагматичністю. Методологія TOC визначає загальний шлях мислення, що дозволяє проаналізувати поточну ситуацію розвитку подій і змодельовати шляхи поліпшення.

Для обґрунтування загальних результатів дослідження додатково використовується метод оцінювання різних ризиків як характеристики рівня економічної безпеки. Відповідно до даної методики оцінювались три структурних ризики: соціально-політичний, внутрішньо-економічний та зовнішньоекономічний. Кожен вид ризиків описується окремим набором показників. Всі показники оцінюються експертами в межах від 1 до 10 балів, після чого розраховується інтегральний показник кожного виду ризику.

Аналіз соціально-економічного положення регіону дослідницькими інститутами ООН проводиться з використанням системи багатofакторних економічних моделей, ядром якої є методологія UNITAR, з відповідною адаптацією до умов країни [6, с. 186]. Обчислювана модель загальної рівноваги RUSEC дозволяє підібрати таку комбінацію всіх заходів, які пропонуються в рамках соціально-економічної політики, що дозволяє значно підвищити позитивний ефект в темпах розвитку країни та вирівнювання розвитку регіонів. Вона будується на припущенні про існування єдиної точки рівноваги і стійкості рівноваги [7, с. 158-159].

Методика дослідження економічної безпеки регіону в сучасних умовах повинна включати аналіз рівня економічної безпеки регіону з урахуванням потенціалу регіону, галузево-секторальної структури, розміщення продуктивних сил, можливостей регулювання її формуванням на державному і регіональному рівні. Сучасні тенденції в економічних дослідженнях вимагають особливого фундаментального наукового,

методологічного осмислення та системного підходу. Зокрема, складність проблеми об'єктивно вимагає застосування як загальнонаукових і спеціальних методів так і нетрадиційних логіко-смыслових дослідницьких прийомів, принципів та способів наукового пізнання, яка включає вивчення передумов, визначення логічної структури дослідження, інструментарію пізнавальної діяльності.

Література

1. Varnaliy Z., Onyshchenko S , Zavora T. Construction complex development influence on region social and economic security. International Journal of Engineering & Technology. 2018. 7 (3.2) P. 469-472. DOI: 10.14419/ijet.v7i3.2.14574
2. Власюк О. С. Теорія і практика безпеки в системі науки про економіку : наукова доповідь. К., 2008. 48 с.
3. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України (Наказ Мінекономіки від 02.03.2007 р. №60). URL: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=97856.
4. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (Наказ Мінекономрозвитку і торгівлі від 29.10.2013 р. №1277). URL: <http://me.kmu.gov.ua/>
5. Фісун К. А. Методологія програмування розвитку регіонів України. Харків, 2007. 401 с.
6. Третьяк В. В. Розвиток регіональних зовнішньоекономічних зв'язків: питання теорії та практики : монографія. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005. 331 с.
7. Моделі ідентифікації макроекономічних дисбалансів в Україні : монографія / за ред. М. І. Скрипниченко. К., 2015. 544 с.

ФІЛОСОФІЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ СТРУКТУРНИХ ДИСБАЛАНСІВ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

В.В. Коваленко, *доктор економічних наук, професор*
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

В умовах зростаючої відкритості економіки держав і послідовної їх інтеграції у світове господарство забезпечення безпеки банківської системи є актуальним завданням. Це зумовлено впливом зовнішнього середовища, яке сьогодні характеризується елементами поглиблення фінансової кризи, і внутрішнього середовища, зокрема посилення конкуренції та консолідації банківського бізнесу. Вплив внутрішнього середовища зумовлює виникнення загроз, які перешкоджають процесу